© 2026 International Conference on Multidisciplinary Sciences and Innovations . All Rights Reserved.

TIBBIYOT TALABALARINING JISMONIY RIVOJLANGANLIK DARAJASINI ANTROPOMETRIK KO‘RSATKICHLAR ASOSIDA BAHOLASH

Tadjibayeva Dilafruz Raxmonberdiyevna
Farg’ona jamoat salomatligi tibbiyot instituti
gistologiya va biologiya kafedrasi o’qituvchisi
dilytadjibaeva@gmail.com.

Annotatsiya. Tadqiqotda 16–30 yoshdagi tibbiyot talabalarining jismoniy rivojlanganlik darajasi antropometrik va funksional ko‘rsatkichlar asosida baholandi. Natijalarga ko‘ra, talabalarda asosan o‘rtacha va o‘rtachadan yuqori jismoniy holat darajalari ustunlik qilgan, ayrim kurs va jins guruhlarida esa pastroq ko‘rsatkichlar qayd etilgan. Bo‘y uzunligi va tana vazni bo‘yicha aniqlangan ishonchli farqlar jismoniy rivojlanganlikni baholashda yosh, jins va ta’lim bosqichini hisobga olish zarurligini ko‘rsatdi.

Kalit so‘zlar: jismoniy rivojlanganlik, antropometriya, bo‘y uzunligi, tana vazni, jismoniy holat, talaba, yosh, jins, morfofunksional holat.

ОЦЕНКА УРОВНЯ ФИЗИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ СТУДЕНТОВ-МЕДИКОВ НА ОСНОВЕ АНТРОПОМЕТРИЧЕСКИХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ

Аннотация. В исследовании оценивался уровень физического развития студентов-медиков в возрасте 16–30 лет на основе антропометрических и функциональных показателей. По результатам, студенты в основном имели средний и выше среднего уровень физической подготовки, в то время как более низкие показатели были зафиксированы в некоторых группах по курсам и полу. Выявленные значительные различия в росте и массе тела указывают на необходимость учета возраста, пола и уровня образования при оценке физического развития.

Ключевые слова: физическое развитие, антропометрия, рост, масса тела, физическая подготовка, студент, возраст, пол, морфофункциональное состояние.

ASSESSING THE PHYSICAL DEVELOPMENT OF MEDICAL STUDENTS BASED ON ANTHROPOMETRIC INDICATORS

Abstract. This study assessed the physical development of medical students aged 16–30 years using anthropometric and functional indicators. Results showed that students generally had average and above-average physical fitness, while lower indicators were recorded in some year groups and genders. Significant differences in height and weight revealed indicate the need to consider age, gender, and educational level when assessing physical development.

Keywords: physical development, anthropometry, height, weight, physical fitness, student, age, gender, morphofunctional state.

Kirish

Insonning jismoniy rivojlanganligi organizmning o‘sishi, tana tuzilishi va funksional imkoniyatlarini o‘zida aks ettiradi. Antropometrik ko‘rsatkichlar orasida bo‘y uzunligi va tana vazni eng ko‘p qo‘llaniladigan mezonlardan hisoblanadi [1–5]. Ularni funksional ko‘rsatkichlar bilan birgalikda baholash organizmning ma’lum yosh davridagi umumiy jismoniy holatini aniqroq tavsiflash imkonini beradi. Talabalik yillari kech o‘smirlikdan ilk yetuklik davrigacha bo‘lgan ontogenez bosqichlarini qamrab oladi. Mazkur davrda organizmda o‘sish jarayonlari to‘liq yakunlanishi bilan bir qatorda jismoniy faollik, kundalik rejim va o‘quv yuklamasi bilan bog‘liq

© 2026 International Conference on Multidisciplinary Sciences and Innovations . All Rights Reserved.

yangi omillar ta’siri kuchayadi. Shu sababli bir xil yoshdagi talabalarda ham jismoniy rivojlanganlik darajasi bir xil bo‘lmasligi mumkin [6–10].

Talabalar orasida o‘tkazilgan morfofunksional tadqiqotlar jismoniy holatning jins, jismoniy tayyorgarlik, o‘quv kursi va turmush tarzi bilan bog‘liq farqlarini ko‘rsatgan [6–12]. Jismoniy rivojlanganlikni faqat tana vazni yoki bo‘y bilan chegaralash mumkin emas. Organizmning funksional holati, yurak-qon tomir tizimining faoliyati va jismoniy ishchanlik ham umumiy baholashda e’tiborga olinishi kerak [1, 2, 13, 14].

Jismoniy faollik darajasi va jismoniy rivojlanish o‘rtasidagi bog‘liqlik xalqaro tadqiqotlarda ham keng yoritilgan. Bolalik va o‘smirlik davridagi jismoniy faollik keyingi yosh bosqichlaridagi jismoniy tayyorgarlik va sog‘liq bilan bog‘liq bo‘lishi mumkin [15]. Shu nuqtai nazardan, talabalar jismoniy holatini yosh va jins kesimida muntazam o‘rganish amaliy ahamiyatga ega [19, 20].

Tadqiqotda Farg‘ona jamoat salomatligi tibbiyot institutining davolash ishi, tibbiy profilaktika ishi, stomatologiya va pediatriya yo‘nalishlarida tahsil olayotgan 16–30 yoshdagi talabalar ishtirok etdi. Antropometrik tekshiruvlarda talabalarning bo‘y uzunligi va tana vazni o‘lchandi. Bo‘y uzunligi santimetrda, tana vazni kilogrammda ifodalandi. Jismoniy holat darajasi E.A. Pirogova, L.Ya. Ivashchenko va N.P. Strapko tomonidan taklif etilgan integral yondashuv asosida hisoblandi [1, 2]. Hisoblangan ko‘rsatkichlar quyidagi darajalarga ajratildi: **0,376–0,525 — o‘rtacha qiymatdan past; 0,526–0,675 — o‘rtacha; 0,676–0,825 — o‘rtachadan yuqori; 0,826 dan yuqori — yuqori daraja.** Natijalar ta’lim yo‘nalishlari, kurs va jins bo‘yicha tahlil qilindi. Guruhlararo farqlar Student mezoni asosida statistik baholandi.

Tadqiqot natijalari

Olingan natijalar jismoniy holat darajasi ta’lim yo‘nalishlari bo‘yicha bir xil taqsimlanmaganini ko‘rsatdi. Davolash ishi yo‘nalishida jami 283 nafar talaba tekshirildi. Ulardan **20 nafarida (7%)** jismoniy holat o‘rtacha qiymatdan past bo‘ldi. **145 nafar talabada (51%)** o‘rtacha daraja, **108 nafarida (38%)** o‘rtachadan yuqori va **10 nafarida (4%)** yuqori darajadagi jismoniy holat qayd etildi. Davolash ishi yo‘nalishidagi talabalarning katta qismi o‘rtacha va o‘rtachadan yuqori ko‘rsatkichlar guruhiga to‘g‘ri keldi.

Tibbiy profilaktika yo‘nalishidagi 160 nafar talabadan faqat **1%** ida o‘rtacha qiymatdan past jismoniy holat kuzatildi. O‘rtacha holat **47%**, o‘rtachadan yuqori holat **46%**, yuqori daraja esa **6%** ni tashkil etdi. Bu yo‘nalishda o‘rtachadan yuqori va yuqori darajalarning umumiy ulushi boshqa ayrim yo‘nalishlarga qaraganda kattaroq bo‘ldi.

Stomatologiya yo‘nalishida jami 132 nafar talaba tekshirildi. Ularning **72%** ida o‘rtacha jismoniy holat qayd etilib, mazkur daraja mutlaq ustunlik qildi. O‘rtachadan yuqori ko‘rsatkich **22%**, o‘rtacha qiymatdan past holat **4%**, yuqori daraja esa **2%** ni tashkil etdi. Pediatriya yo‘nalishidagi 66 nafar talabada ham o‘rtacha jismoniy holat ustun bo‘ldi. Mazkur ko‘rsatkich **71%** ni tashkil etdi. O‘rtachadan yuqori daraja **27%**, o‘rtacha qiymatdan past va yuqori jismoniy holat esa **1% dan** qayd etildi. To‘rtta yo‘nalishning barchasida o‘rtacha jismoniy holat yuqori ulushni egallaganligini natijalar ko’rsatadi. Biroq o‘rtacha qiymatdan past ko‘rsatkichlarning ulushi davolash ishi yo‘nalishida boshqa yo‘nalishlarga nisbatan ko‘proq bo‘lgan. Jismoniy holatni faqat ta’lim yo‘nalishi bo‘yicha umumlashtirish ayrim ichki tafovutlarni ko‘rsatmaydi. Shu sababli natijalar kurs va jins bo‘yicha ham tahlil qilindi.

Davolash ishi yo‘nalishining 1-kurs qiz talabalarida o‘rtacha qiymatdan past jismoniy holat **6%**, o‘rtacha holat **43%**, o‘rtachadan yuqori holat **46%**, yuqori daraja **5%** ni tashkil etdi. Shu kursdagi yigitlarda esa o‘rtacha qiymatdan past ko‘rsatkich **16%** bo‘lib, qizlarga qaraganda yuqoriroq ulushda uchradi. Yigitlarning **54%** ida o‘rtacha, **26%** ida o‘rtachadan yuqori va **4%** ida yuqori jismoniy holat qayd etildi.

© 2026 International Conference on Multidisciplinary Sciences and Innovations . All Rights Reserved.

Davolash ishi yo‘nalishining 2-kurs qizlarida o‘rtacha holat **47%**, o‘rtachadan yuqori holat **50%**, yuqori holat **3%** ni tashkil etdi. Yigitlarda mazkur ko‘rsatkichlar mos ravishda **51%, 46% va 3%** bo‘ldi. 3-kursda qizlarning **78%** ida o‘rtacha jismoniy holat, **22%** ida o‘rtachadan yuqori holat qayd etilgan. Shu kurs yigitlarida esa o‘rtacha holat **43%**, o‘rtachadan yuqori holat **57%** ni tashkil etdi. Bu kursdagi kuzatuvlar jismoniy holat taqsimotida jinsga bog‘liq tafovut bo‘lishi mumkinligini ko‘rsatadi.

Pediatriya yo‘nalishida 1-kurs qizlarining **50%** ida o‘rtacha, **45%** ida o‘rtachadan yuqori va **5%** ida yuqori jismoniy holat aniqlandi. Shu kurs yigitlarining **7%** ida o‘rtacha qiymatdan past, **60%** ida o‘rtacha va **33%** ida o‘rtachadan yuqori holat qayd etildi.

Pediatriya yo‘nalishining 2-kurs talabalarida o‘rtacha jismoniy holat ulushi yanada katta bo‘lib, qizlarda **83%**, yigitlarda **92%** ni tashkil etdi. Talabalarning jismoniy rivojlanganlik darajasidagi mazkur farqlarni tana tuzilishi, jins va individual morfofunksional xususiyatlardan ajratib baholab bo‘lmaydi. Boshqa mualliflarning ishlarida ham talabalar jismoniy holatining jins, yosh va jismoniy tayyorgarlik darajasiga bog‘liq tafovutlari qayd etilgan [6–12, 19, 20].

Antropometrik ko‘rsatkichlarning statistik tahlili ham muhim natijalarni berdi. Davolash ishi yo‘nalishida bo‘y uzunligi bo‘yicha 1–2-kurslarda farqlar **p<0,01**, keyingi ayrim kurslarda **p<0,05** darajasida ishonchli bo‘ldi. Tana vazni bo‘yicha 3-kursda **p<0,01**, boshqa kurslarning ayrim guruhlarida **p<0,05** darajasidagi farqlar qayd etildi.

Tibbiy profilaktika yo‘nalishida bo‘y uzunligi bo‘yicha 1 va 2-kurslarda **p<0,01**, 3–5-kurslarda esa **p<0,05** darajasidagi farqlar aniqlandi. Tana vazni bo‘yicha ham 1–2-kurslarda **p<0,01**, boshqa kurslarda **p<0,05** natijalar olindi.

Stomatologiya yo‘nalishida bo‘y uzunligi bo‘yicha 1 va 2-kurslarda farqlar **p<0,001** darajasida bo‘lib, boshqa guruhlarga nisbatan yuqori statistik ishonchlilikni ko‘rsatdi. Tana vazni bo‘yicha esa kurslar kesimida **p<0,05** qiymatlar qayd etildi.

Pediatriya yo‘nalishida bo‘y uzunligi bo‘yicha 1–2-kurslarda **p<0,05**, tana vazni bo‘yicha esa shu kurslarda **p<0,001** darajasidagi farqlar aniqlandi.

Mazkur ma’lumotlar bo‘y va tana vazni jismoniy rivojlanganlikni tavsiflovchi oddiy, ammo informativ antropometrik ko‘rsatkichlar ekanini ko‘rsatadi [3–6]. Shu bilan birga, antropometriya natijalarini funksional holatdan alohida baholash to‘liq xulosa chiqarish uchun yetarli emas. Jismoniy rivojlanish, jismoniy faollik va funksional imkoniyatlarning o‘zaro bog‘liqligi boshqa tadqiqotlarda ham ko‘rsatilgan [13–18].

Xulosa

Tadqiqotimizda tibbiyot talabalarining jismoniy holati asosan o‘rtacha va o‘rtachadan yuqori darajalarda qayd etildi. Ta’lim yo‘nalishlari kesimida o‘rtacha jismoniy holat ulushi **47–72%**, o‘rtachadan yuqori daraja esa **22–46%** oralig‘ida bo‘ldi. Shu bilan birga, alohida kurs va jins guruhlarida jismoniy holatning taqsimlanishida sezilarli farqlar mavjudligi aniqlandi. Birinchi kursdagi ayrim yigitlar guruhida o‘rtacha qiymatdan past jismoniy holat ulushi qizlarga nisbatan yuqoriroq bo‘ldi.

Bo‘y uzunligi va tana vazni bo‘yicha **p<0,05 dan p<0,001 gacha** bo‘lgan statistik farqlarning aniqlanishi antropometrik ko‘rsatkichlarning jismoniy rivojlanganlikni baholashdagi informativ ahamiyatini ko‘rsatadi. Talabalarning jismoniy holatini baholashda umumiy guruh ko‘rsatkichlari bilan cheklanmasdan, yosh, jins va o‘quv kursini ham hisobga olish maqsadga muvofiq.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Пирогова Е.А. Совершенствование физического состояния человека. — Киев: Здоровье, 1989. — 167 с.
2. Пирогова Е.А., Иващенко Л.Я., Страпко Н.П. Влияние физических упражнений на работоспособность и здоровье человека. — Киев: Здоровье, 1986. — 152 с.

© 2026 International Conference on Multidisciplinary Sciences and Innovations . All Rights Reserved.

3. Грекова А.Р. Антропометрия: учебное пособие. — Красноярск: Сибирский федеральный университет, 2011. — 124 с.
4. Негашев М.А. Основы антропометрии: учебное пособие. — М.: Эко-Информ, 2017. — 216 с.
5. Алексанянц Г.Д., Абушкевич В.В., Тлехас Д.Б., Филенко А.М., Ананьев И.Н., Гричанова Т.Н. Спортивная морфология: учебное пособие. — М.: Советский спорт, 2005. — 92 с.
6. Чаиркин И.Н., Юртайкина М.Н., Паршин А.А., Мишечкин М.М., Чаиркина Н.В., Гришунина К.В. Антропометрическая характеристика студентов г. Саранска и Республики Мордовия // Морфологические ведомости. — 2015. — №4.
7. Блинков С.Н., Башмак А.Ф., Мезенцева В.А., Бородачева С.Е. Исследование морфофункционального развития и физического здоровья студентов 18–22 лет // Ученые записки университета имени П.Ф. Лесгафта. — 2018. — №7(161). — С.32–37.
8. Вьюшин С.Г., Викулов А.Д. Физическое развитие студентов-первокурсников и необходимость его коррекции // Ярославский педагогический вестник. — 2014. — №4. — Т.II. — С.119–122.
9. Ганапольский В.П., Ржепецкая М.К., Бевза Т.В., Окунева А.А., Хайковская О.М. Особенности физического состояния курсантов в начальном периоде обучения в вузе // Теория и практика физической культуры. — 2021. — №4. — С.44–46.
10. Лисконог Л.В. Гендерные особенности физического состояния студентов Крымского региона // Крымский научный вестник. — 2015. — №4. — С.80–91.
11. Погодина С.В., Лисконог Л.В., Бридко В.В. Физическое состояние студентов в зависимости от уровня тренированности // Физическое воспитание детей и учащейся молодежи. — 2014. — №4. — С.9–13.
12. Романов К.Ю., Трофименко А.М., Переверзев В.А. Уровень физического здоровья студентов Белорусского государственного медицинского университета // Вестник Смоленской государственной медицинской академии. — 2015. — Т.14. — №3. — С.9–15.
13. Апанасенко Г.Л., Науменко Р.Г. Физическое здоровье и максимальная аэробная способность индивида // Теория и практика физической культуры. — 1988. — №6. — С.29–31.
14. Апанасенко Г.Л., Мигулева В.Г. Оценка физического развития детей и подростков: информативность и возможности метода стандартов // Гигиена и санитария. — 1981. — №12. — С.44–47.
15. Boreham C., Riddoch C. The physical activity, fitness and health of children // Journal of Sports Sciences. — 2001. — Vol.19. — P.915–929.
16. Çoksevim B., Çaksen H. Evaluation of exercise performance in healthy Turkish adolescents // International Journal of Neuroscience. — 2005. — Vol.115(7). — P.1033–1039.
17. Emerenziani G.P., Migliaccio S., Gallotta M.C., Lenzi A., Baldari C., Guidetti L. Physical exercise intensity prescription to improve health and fitness in overweight and obese subjects: a review of the literature // Health. — 2013. — Vol.5. — P.113–121.
18. Szabo D.A., Neagu N., Sopa I.S. Analytic Study Regarding Physical Development and Health Level at Youth Population Aged Between 10 and 15 Years Old // Studia Universitatis Babeş-Bolyai Educatio Artis Gymnasticae. — 2020. — Vol.65(2). — P.39–54.
19. Карабинская О.А. Физическое развитие и физическая подготовленность студентов, обучающихся в вузах Восточной Сибири. — Тюмень, 2021.
20. Мишкова Т.А. Морфофункциональные особенности и адаптационные возможности современной студенческой молодежи в связи с оценкой физического развития. — Москва, 2010.